

Секція 2. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ

УДК 331.21(477)

АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Н.І. Єсінова

Досліджено сучасні проблеми та методи регулювання заробітної плати державою. Зазначено принцип складання споживчого кошика в Україні та інших країнах світу. Виявлено недоліки в системі встановлення мінімальної заробітної плати. Проаналізовано важливість зміни методів розрахунку пенсій; підвищення престижу бюджетних посад; перешкодження виїзду цінних кадрів за кордон. Регулювання державою заробітної плати тісно пов'язане з мотивацією праці, тому цій проблемі потрібно приділяти якомога більше часу та сил, упроваджувати нові методи та способи, спираючись на досвід інших країн та вдосконалюючи власну економічну систему.

Ключові слова: регулювання заробітної плати, мінімальна заробітна плата, споживчий кошик, ринок праці.

ASPECTS OF STATE SALARY REGULATION

N. Esinova

Modern problems and methods of state wage regulation are studied. The principle of assembling a consumer basket in Ukraine and other countries of the world is analyzed. Deficiencies in the system of setting the minimum wage were identified. The importance of changing the methods of pensions calculating is analyzed; increasing the prestige of budget positions; hindering the departure of valuable personnel abroad. State regulation of wages is very closely related to the work motivation, so this problem should be given as much time and effort, introduce new methods and techniques, drawing on the experience of other countries and improving their own economic system.

In practice, the principle of the consumer basket formulation does not meet the real needs of people and require a term change. For example, in Ukraine, 65% of consumers are happy with it, and in some of the country's regions they are rationalized to get a lot of goods and services, for which only the third part is food

products. The consumer basket is great way for understanding the reason what people demand for the first.

Now it is much more financially profitable to work in private enterprises than in budget ones, so some professional structures lose valuable staff because they move to more paid vacancies.

Keywords: *wage regulation, minimum wage, consumer basket, labor market.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах рівень життя в Україні є низьким порівняно з багатьма країнами Європи. Завданням держави є встановлення мінімальної заробітної плати для успішного та продуктивного функціонування робочих структур, зменшення кількості населення за межею бідності та стимулювання людей до роботи на бюджетних посадах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тему державного регулювання заробітної плати піднімали у своїх статтях О.С. Гальченко, Р.М. Шимановська, М. Хомяк, С.С. Гринкевич, С. Лебедева та ін. За часів колишнього СРСР це питання у своїх роботах висвітлювали: Л. Шангіну, М.Г. Александров, Г.І. Шебанова, Л.Я. Гінцбург, В.І. Нікітинський, О.Д. Зайкін, М. Міщенко, В.А. Тарасова, С.С. Каринський, Р.І. Кондратьєв, О.І. Процевський, М.М. Кучма, А.Ю. Пашерстник. Хоча їх висновки на сьогодні не є актуальними, але від цього праці не втратили своєї цінності. У сучасних умовах аспекти регулювання заробітної плати в Україні розглянуто в дослідженнях фахівців трудового права: С.М. Прилипка, В.М. Божка, Н.Б. Болотіної, Н.Д. Гетьманцевої, В.В. Жернакова, О.М. Ярошенка, М.І. Іншина, З.Я. Козак, В.В. Лазора, Я.В. Сімутіної, Н.М. Хуторян та ін.

Метою статті було проаналізувати методи державного регулювання заробітної плати в Україні, виявити недоліки в системі, запропонувати різні способи їх вирішення, обґрунтувати підходи до перерахунку споживчого кошика та установити зв'язок між регулюванням заробітної плати й управлінням мотивацією праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систему регулювання заробітної плати державою можна поділити на чотири складові: державне регулювання, ринкове регулювання, договірне регулювання та регулювання зарплат на підприємствах та в інших установах. Оплату праці держава може регулювати двома методами: прямим та непрямим.

Непряме регулювання проводиться через визначення загальної економічної стратегії – пріоритетів соціальної політики.

Пряме регулювання проводиться за допомогою оподаткування доходів працівників, забезпечення соціальних гарантій та виплат, встановлення мінімальної заробітної плати.

Споживчий кошик українця – це приблизний мінімальний набір товарів та послуг, розрахований на місяць життя однієї людини або родини. На основі нього держава розраховує прожитковий мінімум, а відповідно, і мінімальну заробітну плату. Із часом стандарти життя змінюються, але норми складання такого кошика рідко зазнають змін. Сьогодні повний список складових кошика розраховується згідно з «Постановою КМУ від 11 жовтня 2016 р. № 780 (раніше – Постанова Кабінету Міністрів України № 656 від 14 квітня 2000 р.) «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» [5, с. 40].

На практиці, принципи формування споживчого кошика не відповідають реальним потребам людей і потребують термінового перегляду. Наприклад, в Україні 65% споживчого кошика витрачається тільки на їжу, тоді як у багатьох інших країнах раціональним вважається набір товарів та послуг, з яких лише третина – продукти харчування.

У споживчий кошик України входять лише 296 найменувань, що є надзвичайно мало порівняно із розвиненими країнами.

Велика кількість пунктів свідчить про високий рівень економіки країни. Деякі товари відсутні в споживчому кошику більшості країн: напої з вмістом алкоголю, предмети розкоші, делікатеси тощо.

Наприклад, у Франції до необхідного мінімуму речей для населення входять такі речі, як вино, корм для тварин, відвідування перукарні, рідке мило, засоби для догляду за волоссям.

Німеччина вважає за необхідне ввести до життєвого мінімуму вживання пива. У Великобританії дозволено пити дорогі лікери, купувати шоколад, грати в комп'ютерні ігри, вживати в їжу напівфабрикати з птиці. Загальна кількість пунктів в англійському кошику становить 704 і постійно збільшується.

Майже досконалою можна назвати систему розрахунку споживчого кошика в США, де розрахунки проводяться щороку відповідно до реальних цін на товари та послуги. Склад кошика також постійно змінюється, залежно від змін у побуті населення. За основу беруть родину з чотирьох осіб. До необхідного мінімуму входять такі пункти: оплата комунальних послуг, освіта, медицина, мобільні телефони, а також алкогольні напої та тютюнові вироби.

Варто зазначити, що в Україні на оплату комунальних послуг, освіту й медицину виділяється значно менше коштів, ніж люди витрачають на практиці.

Судові розгляди з приводу легітимності споживчого кошика і прожиткового мінімуму, який обчислюється на цій основі, тяглися з

2015 р. Наприкінці 2018 р. вони досягли свого логічного завершення: Апеляційний суд Києва визнав прожитковий мінімум і споживчий кошук незаконними. Проте будь-яких відчутних змін не сталося через дефіцит коштів.

Споживчий кошук – це своєрідний орієнтир для розуміння того, чого бідні люди потребують у першу чергу. Розрахунки кошика в різних країнах відрізняються. У деяких орієнтовуються на прожитковий мінімум, загальні показники економіки чи рівень інфляції, в інших – на рівень цін та середню заробітну плату.

Прожитковий мінімум показує, скільки коштів потребує людина на місяць, щоб мати можливість щодня поїсти, помитися, одягнутися, доїхати до місця роботи та заплатити за житло. Слід відзначити, що цей показник зараз є актуальним лише в декількох країнах Європи.

Прожитковий мінімум для працездатних осіб в Україні становить 2197 грн (або 65,19 євро), Великобританії – 1300 євро, Німеччині – 647 євро, Франції – 1079 євро.

Поняття мінімальної зарплати є в більшості країн. Якщо в Україні зараз вона тримається на рівні 148,36 євро (5 тис. грн), то у Франції вона становить 1520 євро, Німеччині – 1557 євро, США – 1099 євро.

Усі ці показники слід розглядати, зважаючи на те, що в зазначених країнах ціни на найнеобхідніші товари та послуги значно нижчі, ніж в Україні.

Через низький рівень життя люди знаходяться в постійному пошуку кращих умов праці. Адже внаслідок браку коштів деяка частин населення лише з великими труднощами може забезпечити собі та своїй родині харчування відповідно до місцевих стандартів та здорового раціону; оплату житла та комунальних послуг; лікування та відпочинок, забезпечуючи відновлення свого здоров'я після напруженої роботи та стресів; оплату освіти. Таким чином між регулюванням заробітної плати та управлінням мотивацією праці існує прямий зв'язок.

Зараз працювати на приватних підприємствах фінансово значно вигідніше ніж, на бюджетних, тому деякі професійні структури втрачають цінних кадрів, бо ті переходять на краще оплачувані вакансії. Це відбувається через несправедливий розмір винагороди для різних професій приватного та державного секторів.

Важливою проблемою, яка впливає з вищезазначених причин, є масовий виїзд українських фахівців за кордон. Вони охоче виїжджають із країни в пошуках кращих умов праці та цікавих вакансій, більших заробітків або для здобуття чи підвищення освіти. Це часто завдає

руйнівних ударів по економіці країни. Адже еміграція може бути як тимчасовою, так і постійною, коли люди залишають домівки і назавжди переїзять жити за кордон. Переваги та недоліки відпливу фахівців з України обговорювали експерти на громадських дебатах «Еміграція висококваліфікованих кадрів корисна для економіки України», яка проводилася Фондом «Ефективне управління» разом із британською компанією Intelligence Squared.

Деякі експерти вважають, що Україна лише виграє від цього, оскільки громадяни повертаються до країни з новими знаннями, розширеним світоглядом. Інші стверджують, що «еміграція несе в собі мінуси в плані кадрового потенціалу, який необхідний для реалізації державних реформ [6, с. 1]». На думку Павла Казмарзіка, «ціна еміграції – втрата людського капіталу [6, с. 1]». Мусимо визнати його правоту, урахувуючи те, що більшість людей не повертаються з-за кордону.

Щоб вирішити ці проблеми, потрібно спочатку ретельно проаналізувати ринок праці, задоволеність працівників та виявити найбільш проблемні місця в системі.

Ринок праці – це найскладніший елемент ринкової економіки, адже на ньому переплітаються інтереси роботодавців та працівників щодо визначення цін, умов функціонування та взаємодії. На цих відносинах фактично базуються майже всі соціально-економічні процеси в державі.

Аналізуючи ринок праці, варто зазначити, що робочих місць часто не вистачає через те, що їх займають пенсіонери. Людей похилого віку в цьому звинувачувати не можна, адже йдуть вони на це найчастіше через малі пенсії. Загалом, пенсійна система є максимально незадовільною та недосконалою. Якщо розрахувати, скільки літній людині потрібно грошей тільки на ліки, комунальні послуги та їжу, то виявиться, що для більшості вижити на ті кошти, які їм сплачує держава, майже неможливо, особливо якщо рідні не допомагають.

Пенсійна система потребує докорінних змін, багатьох реформ, так же само як і розрахунок мінімальної заробітної плати.

Темпи зростання цін не відповідають підвищенню заробітної платні за відповідний період, що є недопустимим порушенням платіжної спроможності людей. Як наслідок – підвищення рівня бідності. Приміром, з жовтня 2019 – по жовтень 2020 р. середня зарплата зросла на 13,5%. Це, звісно, прогрес, але ціни збільшувалися протягом цього ж року набагато швидшими темпами. Наприклад, фрукти подорожчали на 26,7%, алкоголь та сигарети – на 7,5%, хліб та хлібні продукти на 6% тощо.

Таким чином, вважаю, що для підняття економіки країни потрібно перш за все переглянути розрахунок споживчого кошика, відповідно до сучасних змін у побуті громадян і цін на товари та послуги. Виходячи з цього, слід збільшити прожитковий мінімум та мінімальну заробітну плату. Також для збільшення грошей у бюджеті для виплат пенсій та зарплат вважаю за необхідне знизити диференціювати податки для різних верств населення.

Адже, за кривою Лаффера, через нижчі ставки податків у людей може з'явитися стимул до роботи, пошуку нових рішень, а також заощаджень та інвестицій. Це все, у свою чергу, може істотно збільшити національний дохід та розширити виробництво.

Також потребує змін пенсійна система, адже в перспективі це буде впливати на регулювання заробітної плати.

Висновки. Отже, Україна має великі можливості для створення сильної економіки та нарахування гідних заробітних плат. Але для цього потрібен час та багато дієвих реформ, які б розкривали потенціал країни. Потрібно дати людям можливість реалізовувати свої ідеї та здібності в межах нашої держави та на посадах, де в них буде найбільша продуктивність праці. Слід більше уваги приділяти освіті молодого покоління та їхнього подальшому працевлаштуванню. Адже підняття економіки держави на новий рівень приведе до залучення фінансових інвестицій з-за кордону. Це все може стати можливим лише за умови рішучих дій нашої держави.

Список джерел інформації / References

1. Гальченко О. С. Актуальні питання державного регулювання оплати праці / О. С. Гальченко. – Луганськ, 2012. – С. 61–68.

Galchenko, O. (2012), *Current tissues of state regulation of wages [Aktualni pytannia derzhavnoho rehuliuivannia oplaty pratsi]*, Lugansk, pp. 61-68.

2. Шимановська Р. Державні механізми регулювання заробітної плати в сучасних умовах / Р. Шимановська. – Харків, 2009. – С. 133–142.

Szymanowska, R. (2009), *State mechanisms for regulating wages in modern conditions [Derzhavni mekhanizmy rehuliuivannia zarobitnoi platy v suchasnykh umovakh]*, Kharkiv, pp. 133-142.

3. Кваша О. С. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку / О. С. Кваша. – Миколаїв, 2018. – С. 1074–1079.

Kvasha, O. (2018), *Analysis of the current state and prospects of development [Analiz suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku]*, Mykolayiv, pp. 1074-1079.

4. Уніан: інформаційне агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/economics/soc/546028-emigratsiya-po-ukrajinski-vidtik-mizkiv-chi-svitoviy-dosvid.html>

UNIAN: information agency [Unian: informatsiine ahentstvo], available at: <https://www.unian.ua/economics/soc/546028-emigratsiya-po-ukrajinski-vidtik-mizkiv-chi-svitoviy-dosvid.html>

5. VII Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих учених – 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://stu.cn.ua/media/files/conference/inoroz2018-t.pdf>

VII International scientific conference of students and young scientists – 2018 [VII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia studentiv ta molodykh uchenykh], available at: <https://stu.cn.ua/media/files/conference/inoroz2018-t.pdf>

6. Еміграція по-українськи: «відтік мізків» чи світовий досвід? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://news.finance.ua/ua/news/-/252967/emigratsiya-po-ukrayinsky-vidtik-mizkiv-chy-svitoviy-dosvid>

“Emigrationin Ukrainian: "brain drain" or world experience?” [“Emihratsiia po-ukrayinsky: "vidtik mizkiv" chy svitovyi dosvid?”], available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/252967/emigratsiya-po-ukrayinsky-vidtik-mizkiv-chy-svitoviy-dosvid>

Єсінова Ніна Ігорівна, канд. техн. наук, доц., проректор з організаційно-виховної роботи та професор кафедри економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-53; e-mail: ninaesinova2016@gmail.com.

Esinova Nina, PhD in Technical Science, Assoc. Prof., Vice-rector of Organizational and Educational Work and Professor of the Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Tehnology and Trade. Address: Klochkivska st., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-53; e-mail: ninaesinova2016@gmail.com.

DOI: 10.5281/zenodo.5040360

УДК 336.74:658.114

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

А.М. Волосов, О.В. Михайлова

Розглянуто еволюцію наукових поглядів на процес формування концепції грошового потоку як інструменту управління ефективністю і розвитком підприємства. Систематизовано й охарактеризовано основні підходи до трактування змісту грошового потоку. На основі аналізу

© Волосов А.М., Михайлова О.В., 2021